

Βιβλίο

Μικρά σχόλια για βιβλία που διάβασα

Αν οι δρόμοι του Χάρλεμ και τα χωράφια του Νότου μπορούσαν να μιλήσουν

Δεκ 20, 2020 – 17:12 — Κώστας Αθανασίου

Τζέιμς Μπόλντουιν «Αν η Beale Street μπορούσε να μιλήσει» (μτφ. Άλκηστις Τριμπέρη, εκδ. Πόλις, 2020)

και

Γουίλιαμ Μέλβιν Κέλι «Ένας διαφορετικός τυμπανιστής» (μτφ.

Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης, εκδ. Μεταίχμιο, 2020)

Στη Νέα Υόρκη εκτυλίσσεται η πλοκή αυτού του μυθιστορήματος του Τζέιμς Μπόλντουιν, κάπου εκεί ίσως κρύβεται η δική του συμβολική/μυθοπλαστική Μπιλ Στριτ, αν και η πραγματική και περίφημη Μπιλ Στριτ, που ενέπνευσε το γνωστό παλιό (του 1917) μπλουζ, δεν βρίσκεται ούτε εκεί ούτε στη Νέα Ορλεάνη, αλλά στο Μέμφις του Τενεσί («τα εφτά θαύματα του κόσμου έχω δει, ακούστε παιδιά τη συμβουλή μου και πηγαίντε να δείτε πρώτα απ' όλα την Μπιλ Στριτ»).

Το μυθιστόρημα αυτό, που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1974, αφηγείται μια ιστορία σχετικά απλή, «συνηθισμένη» για τους Μαύρους των ΗΠΑ: ο 22χρονος Φόνι και η 19χρονη Τις ετοιμάζονται να παντρευτούν. Λίγο πριν όμως ο Φόνι συλλαμβάνεται για έναν βιασμό που όλα δείχνουν πως δεν έκανε: ο αστυφύλακας που τον συλλαμβάνει τον κυνηγάει και τον παρενοχλεί καιρό, ενώ, όταν το θύμα καταγγέλλει ότι ο βιαστής είναι Μαύρος, η αστυνομία βάζει στη γραμμή της αναγνώρισης έναν μόνο Μαύρο, τον Φόνι, ανάμεσα σε Λευκούς. Ο Φόνι κλείνεται στη φυλακή εν αναμονή της δίκης, ενώ η Τις, που είναι έγκυος, αρχίζει μαζί με την οικογένειά της τον μεγάλο αγώνα για να τον βγάλει έξω.

Πέρα από απλουστευτικές αναγνώσεις

Μπορεί κάποιοι να μην τοποθετούν την Μπιλ Στριτ στα κορυφαία έργα αυτού του μεγάλου συγγραφέα, στον οποίο έχει αναφερθεί κι άλλες φορές η στήλη, ωστόσο κι εδώ βρίσκουμε όπως πάντα τα θέματα και τους τρόπους του Μπόλντουιν, τον κόσμο ενός συγγραφέα που η τολμηρή και διεισδυτική ματιά

του βουτάει βαθιά στα ζητήματα της σεξουαλικότητας, της φυλής, της τάξης, της «ταυτότητας», έναν κόσμο όπου «οι φτωχοί πάντα διασχίζουν τη Σαχάρα», όπου όταν ο Μαύρος «δεν είναι ο αράπης κανενός», «είναι έγκλημα σε αυτή τη γαμημένη, ελεύθερη χώρα».

Είναι γνωστό ότι η ατίθαση, η άβολη ματιά του Μπόλντουιν τον είχε φέρει αρκετές φορές σε αντίθεση με συγκαιρινούς του, κάτι ίσως αναμενόμενο για έναν συγγραφέα που διαρκώς υπονομεύει τις παγιωμένες και διλημματικές ταυτότητες, που συνεχώς αποφεύγει τις ευκολίες της μανιχαϊστικής σχηματικότητας και των απλουστευτικών κατατάξεων, που πάντα ρίσκαρε σε δύσκολα μονοπάτια, λογοτεχνικά και πολιτικά. Ο Μπόλντουιν, πάντα πολιτικός με τον δικό του βαθύ και έκκεντρο τρόπο, δεν ήθελε να είναι μονοσήμαντος, δεν ήθελε να γράφει απλοϊκά μυθιστορήματα «διαμαρτυρίας» – στην κλασική του συλλογή δοκιμών *Notes of a native son* (στο πρώτο-πρώτο κεφάλαιο, με τίτλο «Everybody's Protest Novel») μιλάει γι' αυτό το θέμα. Δεν είναι παράξενο λοιπόν που το έργο του αντιστέκεται στις απλουστευτικές αναγνώσεις, που συχνά στέκονται αμήχανες στο πώς πραγματεύεται είτε το θέμα της φυλής είτε εκείνο της ομοφυλοφιλίας, για την οποία ο Μπόλντουιν έγραφε πολλά χρόνια προτού κορυφωθεί το κίνημα για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων, και μάλιστα με μια οπτική που δικαίως πιλολοί την χαρακτηρίζουν κουήρ. Ο Μπόλντουιν δέχθηκε κατά καιρούς επιθέσεις από καλλιτέχνες και συγγραφείς που συμμετείχαν στο Κίνημα Μαύρων Τεχνών ή άλλους Αφροαμερικανούς, πολύ συχνά ομοφοβικού περιεχομένου, ρητού ή υπόρρητου (κάποιοι, σε αντιδιαστολή με τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, τον αποκαλούσαν ειρωνικά Martin Luther Queen, ενώ είναι γνωστή, για παράδειγμα, η επίθεση που του έκανε ο Έλντριτζ Κλίβερ, στέλεχος των Μαύρων Πανθήρων). Από διαφορετική σκοπιά δέχθηκε επικρίσεις και από τον Λάνγκστον Χιούζ, τον οποίο ο αναγνώστης θα συναντήσει στον πρόλογο του *Διαφορετικού τυμπανιστή*, του Κέλι.

Η μεγάλη έξοδος

Ενεργός στο Κίνημα Μαύρων Τεχνών ήταν ο νεότερος του Μπόλντουιν (γεννημένος το 1937) Γουίλιαμ Μέλβιν Κέλι, του οποίου το πρώτο μυθιστόρημα, που είχε βγάλει όταν ήταν είκοσι τεσσάρων ετών, εκδόθηκε

μόλις στα ελληνικά. Ο τίτλος του βιβλίου αυτού, ο Διαφορετικός τυμπανιστής, προέρχεται από τον Χένρι Ντέιβιντ Θορό, τον φιλόσοφο της «πολιτικής ανυπακοής» που ενέπνευσε μεταξύ άλλων και τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ.

Ο διαφορετικός τυμπανιστής εν προκειμένω είναι ο Τάκερ Κάλιμπαν, γόνος οικογένειας σκλάβων, που κάποια στιγμή κάνει κάτι αναπάντεχο στο μικρό κομμάτι γης που έχει αγοράσει (ένα κομμάτι από τη γη που έχει σημαδευτεί από τη σκλαβιά και το αίμα των προγόνων του): παραγγέλνει ένα φορτηγό αλάτι, το σκορπάει στο χωράφι του, σκοτώνει τα ζώα του και βάζει φωτιά στο σπίτι του. Αμέσως μετά φορτώνει τα ελάχιστα υπάρχοντά του και φεύγει προς άγνωστη κατεύθυνση. Σχεδόν αμέσως τον μιμούνται και οι υπόλοιποι Μαύροι της πόλης: την εγκαταλείπουν, υπό το έκπληκτο βλέμμα των άναιδων Λευκών.

Ο Κέλι επιλέγει ένα δύσκολο, παρακινδυνευμένο σχεδόν, εγχείρημα: αυτός, ένας Μαύρος συγγραφέας, λέει την ιστορία των Μαύρων μέσα από τα μάτια των Λευκών κατοίκων της πόλης που παρακολουθούν το μεγάλο φευγιό: ποτέ δεν μαθαίνουμε ρητά από τα χείλια των ίδιων των Μαύρων την αιτία της εξόδου, δεν μαθαίνουμε τίποτα για το γιατί, το πώς, το γιατί τότε, το πού, κάτι που δημιουργεί ένα κλίμα αμφιβολίας σχετικά με την έξοδο που δίνει ιδιαίτερη δύναμη στο βιβλίο. Ο Κέλι παίρνει το ρίσκο να αποτυπώσει αφηγηματικά την ψυχολογία και τη νοοτροπία των Λευκών μέσα από το πρίσμα ενός Μαύρου συγγραφέα (ας σκεφτούμε πόσο συχνά έχουμε Λευκούς συγγραφείς να μιλούν για τις σκέψεις των Μαύρων χαρακτήρων τους) και, μιλώντας για τους Λευκούς και μέσα από το βλέμμα των Λευκών, ο Κέλι αποφεύγει τον σκόπελο ενός χοντροκομμένου μανιχαϊσμού, καθώς αποτυπώνει διάφορες αποχρώσεις στις στάσεις και στις συμπεριφορές, που όμως όλες, τελικά, ανήκουν με τον τρόπο τους στο ίδιο γενικό πλαίσιο του «λευκού βλέμματος», της οπτικής του προνομιούχου, του «από πάνω», του κυρίαρχου. Από τις συνομιλίες των Λευκών αναδύεται όλη η προκατάληψη, η βία, η αίσθηση ανωτερότητας, ο βαθύς ρατσισμός: οι Λευκοί απλώς δεν καταλαβαίνουν, οι Μαύροι στα μάτια τους είναι ουσιαστικά αόρατοι. Συνάμα, η «αποσιώπηση» της φωνής των Μαύρων είναι τόσο εύγλωττη, σχεδόν κραυγάζει στ' αυτιά μας.

Ψάχνοντας το πολιτικό «μήνυμα»

Το βιβλίο εκδόθηκε το 1962, αλλά τοποθετεί τα γεγονότα που αφηγείται στο 1957 –μια εποχή που η κορύφωση του κινήματος για τα δικαιώματα των Αφροαμερικανών απέχει αρκετά ακόμα– και έχει συζητηθεί πολύ για το πολιτικό «μήνυμα» που έστελνε, τι δηλαδή σημαίνει αυτή η σιωπηλή έξοδος των Μαύρων: απελπισία και παραίτηση; αναχωρητισμό και απόρριψη κάθε δυνατότητας ένταξης των Μαύρων στις αμετάκλητα Λευκές ΗΠΑ; πολιτική τοποθέτηση υπέρ της «μη-βίας»; Ας μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για μια εποχή που κάποιοι υποστήριζαν ακόμα και μια διαχωρισμένη επικράτεια αποκλειστικά για Μαύρους ή την εγκατάλειψη των ΗΠΑ από τους Μαύρους («πρέπει οπωσδήποτε να βρω τρόπο να φύγω από αυτή τη γαμημένη χώρα», λέει κάποια στιγμή ο Φόνι, του Μπόλντουιν), ενώ οι απόψεις του ίδιου του Κέλι για την πολιτική του κινήματος εξελίσσονταν μέσα στον χρόνο, κάτι που αντανακλάται και στα κείμενά του.

Δεν ξέρω αν ο Κέλι είναι «ο χαμένος γίγαντας της αμερικανικής λογοτεχνίας», όπως τον αποκαλούσε το 2018 το *New Yorker*, σίγουρα πάντως είναι κάτι διαφορετικό από την «τάση» (μόδα;) της περιοδικής επανανακάλυψης «χαμένων κλασικών», μια τάση που ωστόσο έχει αποδώσει και πραγματικά διαμάντια, όπως τα διηγήματα της Λουσία Μπερλίν. Το γιατί η συγγραφική πορεία του Κέλι δεν είχε ανάλογη συνέχεια είναι θέμα που έχει συζητηθεί πολύ, συζήτηση που αποτυπώνεται και στον πρόλογο του βιβλίου.

(Και, μακάρι να έρθει η στιγμή που το ελληνόγλωσσο αναγνωστικό κοινό θα διαβάσει μεταφρασμένα τα δοκίμια και τα άρθρα –ή έστω τα σημαντικότερα από αυτά– του Τζέιμς Μπόλντουιν.)

Μοιραστείτε το

Διαβάστε ακόμα

← [Το πληθωρικό σινεμά του Νίκου Κούνδουρου](#)

[Οι ακροάσεις της Εποχής](#) →

Συντάκτης

Κώστας Αθανασίου

Tags

«Αν η Beale Street μπορούσε να μιλήσει»

«Ένας διαφορετικός τυμπανιστής»

Γουίλιαμ Μέλβιν Κέλι

Τζέιμς Μπόλντουιν

Επόμενα →

Πρόσφροτα

Βιβλίο

Πολιτισμός

Βιβλίο

Πολιτισμός

Θυμίζοντας κάποια βιβλία του 2025...

4 Ιανουαρίου, 2026 – 20:01

Αγγελική Σπηλιοπούλου, Βαγγέλης
Χατζηβασιλείου, Θανάσης Μήνας,
Θεόδωρος Γρηγοριάδης, Κωνσταντίνα
Κορρυβάντη, Κώστας Αθανασίου, Κώστας
Καραβίδας, Μανώλης Πιμπλής,
Παναγιώτης Ελ Γκεντί, Τιτίκα
Δημητρούλια

Νεανική λογοτεχνία και κυρίαρχη ιδεολογία

4 Ιανουαρίου, 2026 – 20:01

Μαρία Καζάντη

Βιβλίο

Πολιτισμός

Ένα βιβλίο, μια ταινία,
μια επέτειος

Στηρίξτε την Εποχή

Στηρίξτε την προσπάθειά μας για ανεξάρτητη δημοσιογραφία

Μάθετε περισσότερα

Η ΕΠΟΧΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

ΑΠΟ
ΤΟ
1988

Πολιτική Cookies

ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ

Πολιτική Απορρήτου

Σύσταση (ΕΕ) 2018/334

Όροι Χρήσης

Επικοινωνία

M.H.T. 232052

Made by **pi** & **dm** with 🎂+❤️